

ОГЛЯДИ. РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ БОЙКО ЮЛІЇ ПЕТРІВНИ „ПАРАДИГМА АНГЛІЙСЬКОГО ГІПОТАКСИСУ У СИНХРОНІЇ ТА ДІАХРОНІЇ“

Сучасне мовознавство характеризується підвищеною увагою дослідників до осмислення зв'язку мовної системи й мовлення, до проблеми синтезу форми та змісту в єдиному процесі комунікації (Е. Бенвеніст, Г. Гійом, В. Г. Гак, Ю. С. Степанов та інші). Розвиток багатоярусної структурної організації мови як динамічної системи нерозривно пов'язаний з проблемою функціонування її одиниць, до яких належать і гіпотаксичні конструкції.

Розгляд речення в сучасній синтаксичній науці як багатоаспектного і багатоярусного явища дозволяє аналізувати його не тільки щодо особливостей формально-граматичної побудови, а й з урахуванням специфіки ситуації, контекстного оточення, комунікативного акту.

Для кожного типу речень з відповідною формальною організацією, семантичною структурою та лексичним наповненням існує обмежена кількість комунікативних завдань. У зв'язку з цим дослідження функціональної перспективи складнопідрядних речень набуває особливої ваги. Ще Л. В. Щерба розрізняв так званий „пасивний“ та „активний синтаксис“ (Щерба, 1974). Дослідження комунікативних одиниць – сфера актуального синтаксису. Завдання активного синтаксису полягає у вияві того, як виражається та чи інша думка, якими мовними засобами реалізується предикативність, як репрезентується опис того чи іншого шматка дійсності тощо. Л. В. Щерба зауважував, що активний синтаксис належить до найменш опрацьованих у граматиці будь-яких мов (Щерба, 1974).

У комунікативній парадигмі мова досліджується у зв'язку з її роллю в умовах реальної мовленнєвої діяльності, де на перше місце висувається мовна / мовленнєва особистість (*homo loquens*, *homo lingualis*) та її соціокультурна і соціодискурсивна активність, тоді як у когнітивній моделі вивчається людський інтелект,

а мова визнається головною ментальною складовою всієї інфраструктури мозку, інструментом мисленнєво-мовленнєвих процесів, засобом пізнання довкілля і позагенетичної передачі людського досвіду (Schwarz 1996). Маючи один і той же об'єкт дослідження, обидва напрями в лінгвістичній науці спочатку ставили різні цілі та, відповідно, вирішували різні завдання, тим самим сприяючи дивергенції поглядів і розбіжності позицій щодо місця і ролі мови в соціумі, що цілком узгоджується з плюралістичною природою світу, яка ніби накладає вето на будь-яку монополію на інтерпретацію об'єкта пізнання.

Особливу значимість у цьому зв'язку одержують психологічні аспекти мовленнєвої діяльності. Й. Майбауер пише: „Те, що я маю певну інтенцію, можу втілювати її в мовну форму, яку я потім використовую як висловлення, причому так, що вона точно вписується в контекст і що мій співрозмовник її більш-менш розуміє, – все це, безсумнівно, має відношення до людської психіки“ [Meibauer 2001, с. 118]. У цій думці влучно втілена ідея нерозривної єдності комунікативного і когнітивного. Синтез цих двох базових функцій з позицій лінгвофілософських поглядів на роль і місце мови в соціумі якраз і визначає в головних своїх рисах інтегральну когнітивно-комунікативну (когнітивно-дискурсивну) парадигму сучасного мовознавства. Іноді в цьому випадку говорять про „синкретично-синергетичну модель“, оскільки йдеться про тісний зв'язок прагматичного аспекту з когнітивним, психологічним, риторичним, соціальним, аксіологічним.

Рецензована робота виконана саме у такому руслі, де в основу дослідження гіпотаксичного цілого покладено структурно-семантичну та формально-граматичну моделі складнопідрядного поліпредикативного речення, що в результаті екстраполюється у комунікативно-композиційну площину, і стає базисом для когнітивного моделювання складнопідрядного речення, що є новим та досить актуальним у сучасній мовознавчій науці. Адже на станом на сьогодні поза увагою синтаксистів у межах гіпотаксичної конфігурації і її мовленнєвих інваріантів залишається поза увагою величезний масив синтаксичних засобів, дослідження яких не може послуговуватися стандартними методиками. Тому досить актуальною, на наш погляд, є запропонована авторкою методика фреймового аналізу гіпотаксичного цілого.

Як показує огляд, перший розділ монографії присвячений аналізу гіпотаксичних структур у діяхронії із екстраполяцією на синхронний зріз, тут аналізуються різні підходи до аналізу складнопідрядного речення та визначається методика подальшого аналізу гіпотаксису із опертям на вже наявні результати досліджень та пропозицією нових підходів та методів. У другому розділі пропонується виявлення формально-граматичної моделі складнопідрядного речення; у третьому – семантико-синтаксична конфігурація інформаційної структури складнопідрядного речення пропонується із опертям на модульний підхід до аналізу речення у межах генеративної інтерпретації речення. У четвертому розділі встановлюються композиційні моделі гіпотаксису із екстраполяцією у когнітивну площину, чому присвячений п'ятий розділ, де йдеться про встановлення синтаксичного концепту складнопідрядного речення, статичного та динамічного фреймів, а також, пропонується моделі складнопідрядного поліпредикативного речення у когнітивній оболонці.

Зважаючи на все викладене вище вважаю, що підготовлений Бойко Ю.П. рукопис відзначається науковою новизною викладу, є досить актуальним у лінгвістичній науці, може бути призначений для використання широким колом науковців, студентів та викладачів у різних сферах граматичної науки, зокрема новітнього синтаксису, що дає підстави для рекомендації монографії до друку.

Рецензент

доктор філологічних наук, професор Швачко С.О.